

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกมนุษย์บางครั้งการจะตัดสินว่าสิ่งใดเป็นความดี สิ่งใดเป็นความชั่วนั้นยากมาก ความดีคืออะไร ความชั่วคืออะไร เป็นปัญหาที่ยังคงถกเถียงกันอยู่โดยทั่วไปเป็นอันมาก และตกลงกันไม่ค่อยได้ เพราะมีขอบเขตกว้างขวางมาก แม้เป็นถึงศาสดาผู้ตั้งศาสนาที่มีคนนับถือทั่วโลก ก็ยังบัญญัติคุณธรรมไว้ไม่ตรงกัน ยิ่งหย่อน กว้างแคบกว่ากัน ความดีกับ กุศล ความดีกับความถูกต้อง หรือความดีกับคำ สอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความหมายว่า เป็นความดี เป็นอย่างเดียวกันหรือต่างกัน หมายความว่า ความถูกต้องอาจไม่เป็นความดีเสมอไปหรืออย่างไร ก็เป็นปัญหาที่น่าจะนำมาศึกษาวิเคราะห์เช่นเดียวกัน ทศนะความดี ความชั่ว มักจะเริ่มจากมุมมองของตนเอง มิได้มองจากมุมมองของอีกฝ่ายหนึ่ง

ประเทศชาติใดก็ตาม จะมีความเจริญหรือตกต่ำ ก็อยู่ที่การกระทำของพลเมืองในชาตินั้นเป็นประมาณ ถ้าพลเมืองของชาติเป็นคนดีมีศีลธรรม ชาติก็ก้าวหน้า ถ้าพลเมืองของชาติไร้ศีลธรรม ชาติก็หยุดอยู่กับที่ ก้าวหน้าไม่ได้^๑ ฐานอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขก็คือ ความดี และในการประกาศพระศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงมีพระประสงค์ให้เหล่าสาวกทำความดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน เพราะพระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง^๒ คนจำนวนมากผู้เข้าถึงกระแสสุ่นิพพาน หรือผู้เริ่มมองเห็นนิพพานแล้ว ยังอยู่ครองเรือน มีครอบครัวมีบุตรภรรยาและสามีนดำเนินชีวิตที่ติงามอยู่ในสังคมของชาวโลก^๓ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาจึงฝึกจิตของตนให้สูงขึ้นไปตามลำดับ จนบรรลุความดีสูงสุดในพระพุทธศาสนาอันเป็นขั้นโลกุตตระ^๔ และความดีพระพุทธรองค์ก็ได้ตรัสไว้เป็นหลักในพระพุทธศาสนาแก่เหล่าพระภิกษุว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศล (ความดี) ให้ถึงพร้อม การ

---

^๑ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) , **ต้นแบบแห่งความดี** , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเสียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๑๕/๒๕๕.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ** , พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๖๑ .

^๔ สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (เถียว อุโปเสโก), **ธรรมะให้ลูกดี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนันตะ, ๒๕๕๐), หน้า ๗๐.

ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^๐ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการประกาศพระศาสนาของพระพุทธองค์ เพราะการสั่งสมบุญ (ความดี) นั้นนำสุขมาให้ ตรงกับภาษาบาลีว่า “สุโข บุญญสฺส อจฺจโย”^{*}

การทำบุญกุศล หรือความดี นี่จึงเป็นเหตุแห่งความสุข และเป็นธรรมดาว่ามนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ล้วนปรารถนาความสุขด้วยกันทั้งสิ้น ต่างคนต่างแสวงหาหนทางให้ได้มาซึ่งความสุข ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใดๆ ก็ตาม ในพระพุทธศาสนาองว่าการจะถึงความสุข หรือมีชีวิตที่เป็นสุขในสังคมโลก และเหนือกว่านั้นคือ พ้นไปจากความทุกข์ทั้งปวงได้นั้นก็คือ ต้องทำความดีและความดีในพระพุทธศาสนาก็แสดงไว้หลากหลาย มีนัยหลายประการ แต่เมื่อว่าโดยกว้างๆ แล้วสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประการคือ ที่เป็นโลกียะ ๑ และเป็นโลกุตตระ ๑ แต่ถ้าหากกล่าวตามประเภทของจิต ก็มี ๔ ระดับคือ กามาวจร (ระดับธรรมดา) รูปาวจร (ระดับรูปฌาน) อรูปาวจร (ระดับอรูปฌาน) และระดับโลกุตตระ (ระดับพ้นจากกิเลสจนถึงระดับบริสุทธิ์สูงสุด)^๑ บุญเป็นชื่อของความดีซึ่งช่วยชำระจิตให้ผ่องใส จิตที่ผ่องใสย่อมเบาสบาย บุญเป็นเรื่องของกรรมหรือการกระทำที่ดี แต่การทำดีนี้ต้องบวกกับเจตนาที่ดีถึงจะเป็นบุญ^๒

ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ถ้าเปรียบก็เหมือนกับยาแก้โรค มีประเภทต่างๆ หลายขนานหลายแบบหลายเรื่อง เราก็ต้องพยายามหยิบมาใช้ให้มันเหมาะแก่เรื่องแก่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรา เราก็พอผ่อนคลายจากเรื่องที่มีความทุกข์ความเดือดร้อนใจไปได้ หรืออีกประการหนึ่งเรามาคิดว่าอะไรที่มันเกิดขึ้นในชีวิตของเรานั้น อย่าคิดว่ามันเสียไปทั้งหมด ให้คิดว่าที่มันดีจากเรื่องนั้นมันมีหรือไม่^๓

พระมหากุณของพระพุทธองค์แท้ๆ ที่ทรงมุ่งให้เกิดประโยชน์ให้ความเกื้อกูล และให้ความสุขแก่โลก จึงทรงมุ่งมันแสวงทางจนทรงพบ และทรงแสดงไว้ให้สัตว์โลกที่กรรมชั่วไม่หนักจนเกินไปพากันได้รับอยู่ได้เป็นสุขแจ่มใสอยู่พึงนึกไว้ให้เสมอในพระมหากุณานี้ที่เป็นจริง ให้ผลแล้วจริง และจะให้ผลจริงตลอดไป ตราบเท่าที่ยังไม่พากันละเลยทอดทิ้งคำสอนของพระพุทธองค์

^๐ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{*} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๑๘/๖๘.

^๑ สมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (เกี่ยว อุปเสโณ), **ธรรมะให้ลูกดี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนันตะ , ๒๕๕๔), หน้า ๔๗.

^๒ พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , **ทำความดีมีความสุข** , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๗๓.

^๓ พุทธทาสภิกขุ, **อยู่กับความดีของชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด , ๒๕๕๓), หน้า ๖๐.

การคิดถึงคุณงามความดีของผู้ใดก็ตามเป็นคุณแก่จิตใจผู้คิดอยู่แล้ว แต่การคิดถึงพระมหากษัตริย์ของพระพุทธเจ้ายิ่งเป็นคุณแก่ผู้คิดอย่างประมาณมีได้^{อน}

ความดีเหล่านี้เป็นนามธรรมรู้ได้ยาก จนเป็นเหตุให้ชาวพุทธที่ไม่เข้าใจเรื่อง ความดี เข้าใจคลาดเคลื่อนออกไปจากความเป็นจริงมากเข้าใจไปว่าถ้าทำความดีแล้วจะต้องมีศรีสุข ได้รับการสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป แต่ถ้าไม่ได้รับก็เข้าใจว่านั่นไม่ใช่ความดี จนมีคำพูดว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป บางสังคมถือกันว่าการเสพสิ่งเสพติดมีเมมาเป็นภาระที่ตึงตาม ทำให้คนมีความสุขควรสนับสนุน บางสังคมถือว่าฆ่าคนพวกอื่นเป็นความดี หรือประณตไปกว่านั้นคือ ถือว่าการฆ่าสัตว์เดรัจฉานไม่เป็นบาปถือว่าเป็นความดีอีกด้วยเป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นความเข้าใจผิดที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง พระพุทธองค์ ทรงสั่งสอนเกี่ยวกับหลักความดีแล้วยังสอนถึงวิธีทำความดี ไว้อีกด้วยซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมให้ทำความดีได้ตั้งแต่ระดับธรรมดาจนถึงระดับสูงสุดคือจากมนุษย์สามัญธรรมดาให้เป็นมนุษย์ที่ดีมีศีลธรรมที่เรียกว่ากัลยาณบุรุษจนถึงสูงสุดคือ เป็นอริยชนผู้สิ้นอาสวะกิเลสอันเป็นสิ่งสูงสุดในอุดมคติแห่งพระพุทธศาสนา^{อน}

ในเบื้องต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าในการประกาศพระศาสนา พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์เพื่อให้พุทธบริษัท^{อน} เป็นคนดีซึ่งจำแนกได้กว้างๆ เป็น ๒ ระดับคือ ระดับโลกียะ นับตั้งแต่บุรุษคนธรรมดาที่ยังอยู่ในวิสัยของโลก^{อน} และระดับโลกุตระคือ ผู้พ้นวิสัยของโลกสูงสุดคือ พระอรหันต์ ดังจะเห็นได้จากตลอดเวลาที่ประกาศพระศาสนาอยู่ทรงแสดงธรรม และแนวทางปฏิบัติ เพื่อความเป็นคนดีด้วยนัยหลายหลากดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทรงใช้วิธีการฝึกฝนมนุษย์หลากหลายวิธีตามสมควรแก่อรรถาธิบายว่า มีปัญญามาก หรือมีปัญญาน้อย^{อน} ในยุคปัจจุบัน

^{อน} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก , **รสแห่งความเมตตาชุ่มเย็นยิ่งนัก**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

^{อน} ทัณฐา สรคุณกร , “ศึกษาการพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^{อน} พุทธบริษัท ๔ คือ (๑) ภิกษุบริษัท (๒) ภิกษุณีบริษัท (๓) อุบาสกบริษัท (๔) อุบาสิกาบริษัท พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๘.

^{อน} บุรุษมี ๒ ประเภทคือ ๑) อโณปบุรุษ คนที่ไม่ได้รับการศึกษาอบรม ทางจิต ๒) กัลยาณบุรุษ คนที่ได้รับการศึกษาอบรม ทางจิตแล้ว, ที.สี.อ. (บาลี) ๗/๕๘-๕๙.

^{อน} ในพระไตรปิฎก พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบในสัตว์ว่าเหมือนดอกบัว ๓ เหล่าคือ บัวจมอยู่ในน้ำ บัวอยู่เสมอน้ำ บัวพ้นน้ำ, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๓๙/๔๐๙-๔๑๐.

สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหานานาประการเช่น ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาครอบครัว^{๐๐} ปัญหาเหล่านี้เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยไม่มีการปรับตัวให้พร้อม แม้หลายฝ่ายที่รับผิดชอบจะพยายามแก้ไขอยู่แต่ก็ไม่ทันทั่วทั้งที่ เพราะปัญหาเหล่านี้ยังคงบั่นทอนการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยอยู่ทั่วไป การที่ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นส่วนหนึ่งคงเป็นเพราะทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไม่มีคุณภาพ และขาดคุณธรรมที่เป็นเครื่องหมายของคนดี^{๐*} คนดีมีน้อย และคนไม่ดีมีมาก แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะที่ผ่านมา ด้วยหลักความดีในพระพุทธศาสนาน่าจะเป็นอีกคำตอบหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เป็นอย่างดี แต่เพราะคำว่า “ความดี” ในแต่ละสังคมแตกต่างกันออกไป ความดีจึงน่าจะมีนัยหลากหลาย และมีความหมายหลายระดับ ในฐานที่สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ จึงน่าจะศึกษาให้ทราบรายละเอียดว่า “ความดี” ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นมีความหมาย ประเภท ลักษณะ และผล เป็นอย่างไร และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีของบุคคล และสังคมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นประกอบด้วยหลักธรรมอะไรบ้าง ตลอดจนถึงน่าจะศึกษาวิเคราะห์ ให้ทราบถึงหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทยนั้น ท่านมีหลักธรรม และแนวทางประพฤติความดีเป็นเช่นไร

ดังนั้นการศึกษาหลักความดี และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีของบุคคล และสังคมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทตลอดจนถึงหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทยให้ทราบในรายละเอียดทุกแง่มุมแล้วนำมาเสนอแก่สังคม ก็น่าจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมได้บ้าง^{๐๐}

ด้วยความที่หลักความดี มีความสำคัญดังได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบถึงหลักธรรมคำสอนเรื่องหลักความดี ที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทย เพื่อจะนำเสนอหลักการที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมในการเผยแผ่และทำความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่อง

^{๐๐} ดูรายละเอียดใน จ्ञานันท์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๘๔-๘๕.

^{๐*} ม.ร. (ไทย) ๑๔/๒๕๓/๒๙๙.

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **แสงเงินแสงทองของชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : ผจก. อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

ความดี เพื่อความเป็นคนดีตามแนวทางในพระพุทธศาสนาต่อตนเอง สังคมปัจจุบันและประเทศชาติสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทย

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๒ ด้าน ได้แก่

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงหลักความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งในมิติของความหมาย ลักษณะ ประเภท ผล และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีทั้งในส่วนที่ส่งเสริมสนับสนุน และสัมพันธ์ในหน้าที่ต่างๆ กันของความดี หลักธรรมที่เป็นรากฐานให้กับความดี ข้อปฏิบัติเพื่อถึงความดีขั้นต่างๆ รวมถึงจะศึกษาวิเคราะห์ความดี และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทย

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านบุคคล มุ่งศึกษาค้นคว้าจากเอกสารซึ่งพระเถระในสังคมไทยประกอบไปด้วยพระเถระที่เน้นการนำหลักการของความดีเพื่อไปอธิบาย หรือเพื่อนำไปพัฒนาการประพฤติปฏิบัติธรรมของท่าน มี ๑๐ รูป ดังนี้ คือ

- ๑) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
- ๒) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
- ๓) สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เถียว อุโป เสโน) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
- ๔) พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ นนทบุรี
- ๕) พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) วัดบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๖) พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ) วัดจันทาราม จังหวัด
อุทัยธานี

๗) พระโพธิญาณเถร (หลวงพ่อชา สุภัทโท) วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี

๘) พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) วัดญาณเวศกวัน นครปฐม

๙) พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

๑๐) พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี

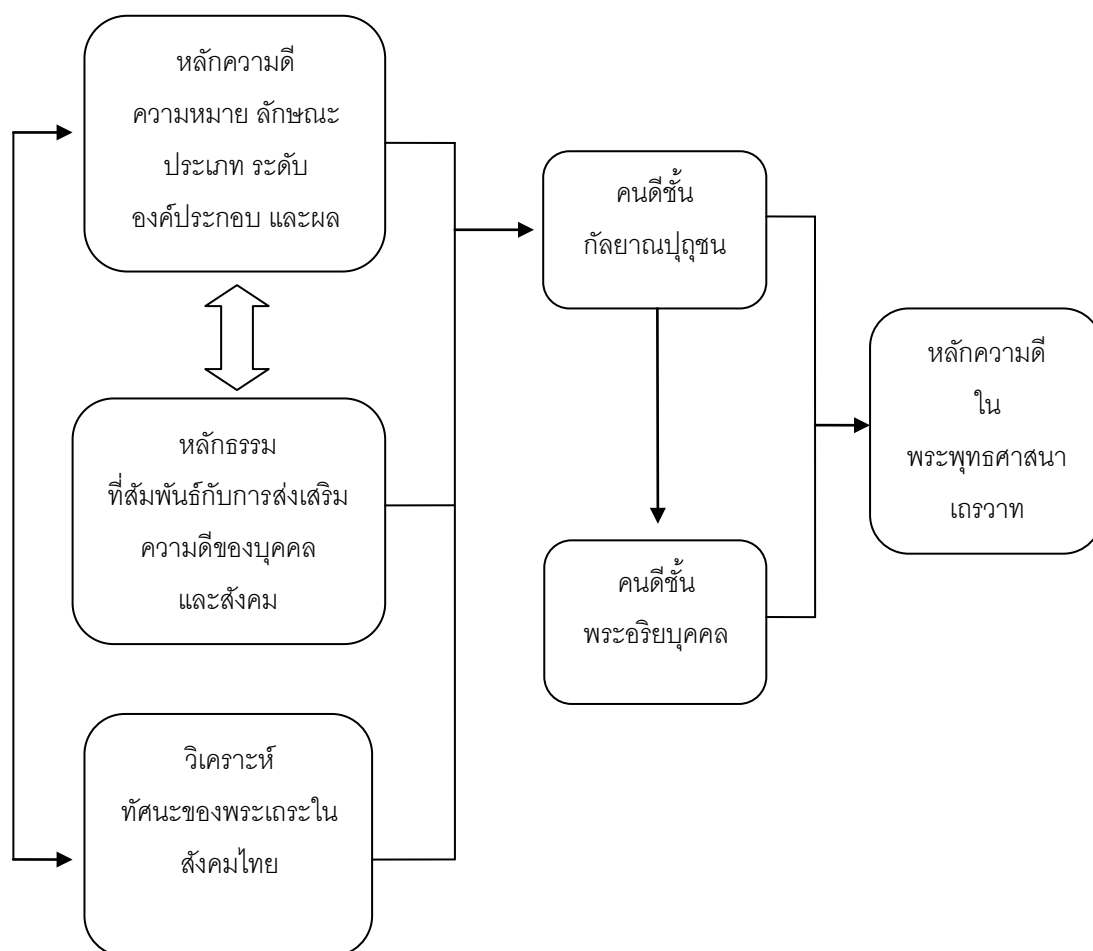
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ความหมาย ประเภท ระดับ ลักษณะ องค์ประกอบ และผลของความดี ตาม
หลักความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ หลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีของบุคคล และสังคมตาม
หลักในพระพุทธศาสนานั้นต้องประกอบด้วยหลักธรรมอะไรบ้าง

๑.๔.๓ หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทย
นั้นเป็นอย่างไร และมีความเหมือนหรือต่างจากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
เถรวาทหรือไม่ อย่างไร

๑.๕ กรอบความคิดในการวิจัย

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ หลักความดี หมายถึง หลักธรรม ที่เกี่ยวข้องกับ ความดีคือ สิ่งที่ทำลงไปแล้ว ตนเองไม่เดือดร้อน และเป็นประโยชน์ความประพฤติปฏิบัติในแนวที่ถูกต้องเหมาะสม

๑.๖.๒ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง หนังสือ ตำราที่สำคัญทาง พระพุทธศาสนาอันได้แก่พระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกาเป็นต้น

๑.๖.๓ หลักธรรม ที่สัมพันธ์กับการส่งเสริม หมายถึง ธรรมะที่สนับสนุน เกื้อกูล และ ช่วยเหลือในการทำ ความดี

๑.๖.๔ ความดี หมายถึง สิ่งที่เกิดแล้วก่อให้เกิดความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น มีผลเป็น ความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและวิญญูชนติเตียน ไม่ได้ ซึ่งความดีนี้แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ (๑) ระดับโลกียะ คือความดีสำหรับพัฒนากายวาจา

ให้สงบเรียบร้อยและสำหรับพัฒนาใจให้ถึงความสงบระงับกิเลส ทำให้ผู้กระทำเป็นกัลยาณบุรุษ
(๒) ระดับโลกุตระ คือความดีสำหรับพัฒนาจิตใจจนถึงความหมดสิ้นอาสวะกิเลส ทำให้ผู้กระทำ
เป็นพระอริยบุคคล

๑.๖.๕ ศึกษาวิเคราะห์ทัศนะหมายความว่า ขบวนการศึกษา และรวบรวมข้อมูลความ
คิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับหลักความดีและหลักธรรมที่สัมพันธ์กับความดีของพระเถระทั้ง ๑๐ รูป

๑.๖.๖ พระเถระในสังคมไทย หมายถึง พระเถระที่นำแนวคิด และหลักการของความดี
ไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติของตน และเผยแพร่สั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย มีจำนวน ๑๐
รูป

๑.๖.๗ หลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับความดี หมายถึง หลักธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุน
หลักความดี เช่น สมรวาสนธรรม ๔ สุจริต ๓ สัมมาอาชีวะ ไตรสิกขา และสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น

๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลที่เป็นหลักฐานจาก
พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสสเป็นลำดับ และจากเอกสารที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้
ศึกษาค้นคว้าแล้วเผยแพร่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและรายงานการ
วิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ตรัสถึง
ความดี ไว้ในพระนิพนธ์เรื่อง “ความเข้าใจเรื่องชีวิต และวิธีสร้างบุญบารมี ” ความตอนหนึ่งว่า
มนุษย์ที่เป็นอย่างหนึ่งว่าผู้มีใจสูงก็คือมีความรู้สูง สามารถรู้จักเปรียบเทียบความดี ความชั่ว และ
มนุษย์เกิดมาด้วยอำนาจของกุศลจึงถือว่าเป็นผู้ประเสริฐ อันที่จริงทุกๆ คนมีสิทธิ์ที่จะถือว่าตนเกิด
มาเพื่อบำเพ็ญความดีให้มากขึ้น และสามารถที่จะบำเพ็ญความดีได้ และชีวิตอันอุดมคือชีวิตอัน
สูงสุดในแห่งของพระพุทธศาสนา คือชีวิตที่ดีอันเรียกว่า สุชีวิต หมายถึง ความดีที่อาศัยชีวิต ทำขึ้น
ชีวิตของผู้ ทำดีจึงเรียกว่าชีวิตดี เมื่อ ทำดีมากชีวิตก็สูงขึ้นมาก ทำดีที่สุดชีวิตก็สูงสุด^{๐๖}

๑.๗.๒ สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือเรื่อง
“ธรรมะให้ลูกดี” ความตอนหนึ่งว่า ความดีในพระพุทธศาสนา เรียกเป็นคำพระว่า บุญ บ้าง กุศล
บ้าง จะเรียกอย่างไรก็ตาม ความดีในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งบริสุทธิ์ และมีเป็นระดับเช่นศีล สมาธิ
ปัญญา แต่ถ้าจะกล่าวตามประเภทของจิต แบ่งออกเป็น ๔ ระดับคือ กามาวจร (ระดับธรรมดา) ฐ

^{๐๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ความเข้าใจเรื่องชีวิต
และวิธีสร้างบุญบารมี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมตตาวิทย์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๓.

ปาวจร (ระดับฌาน) อรูปปาวจร (ระดับอรูปฌาน) และ ระดับโลกุตตระ (ระดับพ้นจากกิเลส จนถึงระดับปริสุทธิสูงสุด) ผู้นับถือพระพุทธศาสนา จึงฝึกจิตของตนให้สูงขึ้นไปตามลำดับ จนบรรลุความดีสูงสุดในพระพุทธศาสนาอันเป็นขั้นโลกุตระ ความดีจะต้องรีบ ทำทุกเวลา เพราะความดีคือบุญ ทำความดี ทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ บุญก็จะคุ้มครองผู้ทำบุญอยู่เสมอ ก็จะประคองชีวิตให้เป็นไปได้ด้วยดี จนถึงพระนิพพานเป็นที่สุด^{๐U}

๑.๗.๓ พระพรหมมงคลอาจารย์ (ปิ่น ปัญญานันโท) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “อยู่กับความดีของชีวิต” ความตอนหนึ่งว่า บุคคลที่กระทำความดีโดยหวังเอาความดีแท้ๆ นั้นไม่มีปัญหาอะไร เขาก็ต้อง ได้ความดีตอบแทนเสมอ คนเช่นนี้แหละเป็นคนนำความสุขมาสู่โลก ว่ากัน ตามความจริงแล้ว ควรทำดีเพื่อความดี ทำงานเพื่องาน อย่าไปหวังผลจากอะไร จากสิ่งนั้น ปลดปล่อยให้ผลมันเกิดขึ้นเองตามเรื่องของมัน เราเองมีหน้าที่แต่เพียงกระทำเท่านั้น เมื่อทำกิจเสร็จแล้วก็ป็นอันหมดเรื่องกัน อย่างนี้ใจสบาย ความทุกข์ไม่เกิด เพราะต้องการอะไรแล้วไม่ได้สมหวัง สิ่งที่ดีที่สุคนษย์จะต้องได้อะไรนั้นคืออะไร ก็จะมีพบว่า ความรู้สึกที่เป็นความเต็มเปี่ยมของความ เป็นมนุษย์มีความสุขถึงขนาดที่ว่าทำหน้าที่ก็เพื่อประโยชน์แก่หน้าที่ มีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยความหวังดีแก่โลกทั้งมวล^{๐N}

๑.๗.๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “สังคมจะเฟื่องฟู ต้องเชิดชูบัณฑิต” ความตอนหนึ่งว่า มงคลที่แท้เกิดจากกุศล ทั้งนี้เพราะว่า มงคลแปลว่าสิ่งที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ อะไรที่นำความสุข ความเจริญมาให้ได้อย่างแท้จริงก็คือกุศล ได้แก่สิ่งที่ดีงาม ทั้งบุญทั้งบารมีหมายความว่าทั้งบุญทั้งบารมีทั้งปัญญา กล่าวคือความดีหรือบุญที่แท้ซึ่งประกอบด้วยบุญทั่วไป และบุญอย่างสูงที่เรียกว่าปัญญา บุญที่ครบถึงปัญญา จึงจะทำให้สำเร็จจุดหมายของพระพุทธศาสนา คือโพธิญาณได้ เพราะฉะนั้นบุญคือกุศลจึงเป็นสิริมงคล เพราะเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขความเจริญที่แท้จริง^{๐๐}

๑.๗.๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือเรื่อง “รักษาในผู้ป่วย และผู้พยาบาล” ตอนหนึ่งความว่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้น พระโพธิสัตว์เมื่อได้เริ่ม

^{๐U} สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (เถียร อุปลโสณ), **ธรรมะให้ลูกดี**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนันตตะ, ๒๕๕๐), หน้า ๗๐.

^{๐N} พระพรหมมงคลอาจารย์ (ปัญญานันโท), **อยู่กับความดีของชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสถาพรบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๒.

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **สังคมจะเฟื่องฟู ต้องเชิดชูบัณฑิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

ตั้งปณิธานแล้ว จะทำความดีอย่างเต็มที่แม้จะต้องสละชีวิต เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นก็ได้ แม้ถูกกลั่นแกล้งอย่างไรก็ไม่ละทิ้งความดีนั้น ชาวพุทธเมื่อนับถือพระพุทธเจ้าก็เลยนับถือไปถึงพระโพธิสัตว์ด้วย เราเรียนคติพระโพธิสัตว์ก็เพื่อเป็นแบบอย่างเตือนใจเราให้เพียรพยายามพัฒนาตน ฝึกตน ทำความดีให้ได้อย่างทันท่วงทีโดยมีกำลังใจไม่ท้อไม่ถอย ตามวิสัยของปุณฺณเมื่อทำความดีแล้วไม่เห็นได้รับผล ไม่มีใครชื่นชม หรือบางที่ถูกกลั่นแกล้ง ก็เริ่มท้อถอยว่า ทำดีไม่ได้ดี แต่พอนึกถึงพระโพธิสัตว์ เห็นว่าท่านมั่งคงในความดี ก็แก้กลัวกลัวในการทำ ความดีต่อไป เพราะฉะนั้นจึงควรตั้งใจว่าเราจะทำความดีเหมือนพระโพธิสัตว์^{๐๐}

๑.๗.๖ พระเทพสิงหนราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือเรื่อง “สร้างความคิดต้องมีอุปสรรค” ความตอนหนึ่งว่า ความดีเป็นศัตรูของชีวิต เป็นศัตรูสำหรับคนชั่วทำให้สร้างความคิดไม่ได้เลย ความดีเป็นอุปสรรคขวางไม่ให้สร้าง มารไม่มี บารมีไม่เกิด ประเสริฐไม่ได้ ต้องมีมารผจญตลอด ถ้าชนะมารได้คือ บทสวดถวายพระพร (พาหุงมหากา) ในเมื่อชนะมารแล้วความดีจะถึงจิตใจ สร้างความคิดต้องลงทุนความลำบากได้ ถ้าลงทุนความลำบากไม่ได้ ความดีที่ไหนดจะถึงจิตใจอยู่ในจิตใจผู้ใดได้บ้าง วันเวลาหมดไปอย่างน่าเสียดาย เราสร้างความคิดมากเท่าใดเวลาหมดไปความดีก็เพิ่มขึ้น แต่บางคนสร้างแต่ความไม่ดีก็อยากใช้เวลาหมดไปไว้มันต่างกันว่าความทุกข์ ความสุขของบุคคลแต่ละท่านไม่เหมือนกัน เหมือนพระนวกะมาบวชแต่ละพรรษาบางท่านก็นับวันนับคืนนับเวลาอยากให้ออกพรรษาไวๆ จะได้สึกก็มี แต่บางท่านพอออกพรรษาแล้วเสียใจว่าเวลาไม่น่าหมดไว เรา กำลังสร้างความคิดให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เวลาทั้งหมดไปอย่างน่าเสียดาย คิดไม่ตรงกันเนื่องจากว่าสุขกับทุกข์ หรือคนสร้างความคิดมันมีอุปสรรคมากเหลือเกิน คนสร้างความคิดนั้นไม่มีอุปสรรค ไม่มีใครขัดขวาง ไม่มีมาร^{๐๐}

๑.๗.๗ ท่านพุทธทาส ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือเรื่อง “คู่มือมนุษย์” ความตอนหนึ่งว่า พระพุทธศาสนายังไปไกลกว่านั้นมากคือ ไม่ยอมผูกพันตัวเองกับสิ่งใดเลย การผูกพันในความดีนั้น ก็จัดว่าเป็นการปฏิบัติถูกในระย่ต้นหรือระย่กลาง เมื่อเรายังทำอะไรให้สูงไปกว่านั้นไม่ได้เท่านั้นเอง ในระย่แรกเราเว้นจากความชั่ว ในระย่ถัดมาเราก็ทำความดีให้เต็มที่ : ส่วนในระย่สูงนั้น เราทำจิตใจให้ลอยสูงเหนือการครอบงำของทั้งความดีและความชั่ว การที่ผูกพันตัวอยู่ภายใต้ผลของความดี ยังไม่ใช่การพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง เพราะคนชั่วก็จะมี ความทุกข์ไป

^{๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **รักษาในผู้ป่วย และผู้พยาบาล**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวดย จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒.

^{๐๐} พระเทพสิงหนราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), **สร้างความคิดต้องมีอุปสรรค**, <http://www.dharma-gateway.com/monk/preach/lp-charun/lp-charun-08.htm> (สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕).

ตามประสาคนชั่ว คนดีก็ต้องมีความทุกข์ไปตามประสาของคนดี ถึงเป็นมนุษย์ที่ดีก็เป็นความทุกข์อย่างมนุษย์ที่ดี จะดีอย่างเทวดาก็มีความทุกข์อย่างเทวดา แม้จะเป็นพรหมก็มีความทุกข์อย่างพรหม จะไม่มีความทุกข์เลยก็ต่อเมื่อขึ้นไปให้พ้น สูงเหนือจากสิ่งที่เรียกว่าความดี กลายเป็นโลกุตตระ (โลกของพระอริยเจ้า) คือเป็นพระอริยเจ้าเสียเอง ถ้าขึ้นสูงถึงที่สุดก็เรียกว่าเป็นพระอรหันต์^{๐๐}

๑.๗.๘ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “บอกใจให้เป็นสุข” ความตอนหนึ่งว่า ในขณะที่ท่านทำความดี ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม คนที่ปลื้มใจสุขใจก็คือผู้ทำ และสร้างความสุขดีกว่าการรอรับความสุข ตรงที่ท่านทำได้ตลอดเวลา ท่าน ทำดีเมื่อใดก็มีความสุขเมื่อนั้น การสร้างสิ่งดี ๆ ให้กับโลก เรียกว่า ทำบุญ ในขณะที่เราทำบุญเราก็ได้ความสุขจากการกระทำนั้นๆ ดังนั้น จึงไม่แปลกที่คน ทำบุญแล้วมีความสุข ^{๐๐}คำว่า “ดี” เป็น คุณศัพท์ที่คนบัญญัติขึ้นเรียกสิ่งที่เขาพึงพอใจ การตัดสินว่าสิ่งใดเป็นความดีขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่าเขาชอบสิ่งนั้นหรือไม่ ถ้าชอบเขาก็ว่าสิ่งนั้นดี ดังนั้น ความดีจึงเป็นเรื่องอัตนัยที่แตกต่างไปตามทัศนะส่วนตัวของแต่ละคน^{๐*}

๑.๗.๙ พระคันธสาราภิงส์ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “คุณธรรมของคนดี ” ความตอนหนึ่งว่า การทำความดี ผู้กระทำต้องมีสติคือ การระลึกถึงความดี เป็นความไม่ประมาทในการบำเพ็ญความดี บุคคลผู้ขาดสติแม้ความชั่วจะมากอยู่ในอำนาจกิเลส ย่อมไม่คำนึงที่จะบำเพ็ญประโยชน์ตน และประโยชน์ท่าน แต่มุ่งจะแสวงหาความสุขนอกกายหาประโยชน์มิได้ ผู้มีสติย่อมจะตั้งใจสั่งสมความดีเป็นนิจ มีสติไม่ประมาทในการสั่งสมกุศลเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ ตราบนานเท่านั้น^{๐๐}

๑.๗.๑๐ พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า” ตอนหนึ่ง ึ่งความว่า การสะสมความดีมาแต่ภพชาติก่อน ส่งผลให้เราเห็นในปัจจุบัน กล่าวคือถ้าในอดีตชาติได้สะสมความดีมามากพอ เกิดมาชาตินี้ก็พอใจ มีสติปัญญา มาแต่กำเนิดรูปร่างสง่างาม ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงมีโอกาสสร้างความดีได้มากกว่าคนอื่น คนที่

^{๐๐} ท่านพุทธทาส, **ผู้มีอนุญ,** (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔-๒๕.

^{๐๐} พระธรรมโกศาจารย์,(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **บอกใจให้เป็นสุข** , (กรุงเทพมหานคร : หจก. สามลดา, ๒๕๔๘), หน้า ๓๖.

^{๐*} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก** , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๓๗), หน้า ๑๙๗ – ๑๙๘.

^{๐๐} พระคันธสาราภิงส์, **คุณธรรมของคนดี** , พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ประยูร สารสินไทย การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

สะสมความดีตั้งแต่เด็ก เมื่อโตขึ้นก็ย่อมมีความเจริญก้าวหน้ากว่าคนอื่นในวัยเดียวกัน ชีวิตก็จะมีแต่ความสุขทั้งได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นคนดี เป็นผู้นำสังคมให้ ทำความดี สังคมย่อมมีแต่ความร่มเย็น และความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปตามลำดับ ^{๐๐}

๑.๗.๑๑ สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือเรื่อง “ลีลาชีวิต” ความตอนหนึ่งว่า ศาสนาของพระพุทธเจ้านั้นมิได้สอนให้บุคคลแก้ชีวิตด้วยการอ้อนวอนหรือขอร้อง แต่ให้หา ทางออกด้วยการใช้สติปัญญา และความพากเพียรพยายามในการทำ ความดี ที่เปรียบเหมือนการคล้องพระคือ ความดีไว้ในภายในจิตใจตนเอง เพื่อเป็นเครื่องป้องกันความชั่วมิให้มากล้ากลายได้ ผู้ใดก็ตามไม่ประมาทไม่ทอดธุระในการบำเพ็ญความดี ผู้นั้นย่อมชื่อว่าเพิ่มเติมกำลังเรี่ยวแรงให้แก่ชีวิตอยู่เสมอ คนที่ได้รับผลจากการทำความดีแล้วไม่ควรประมาทหรือลืมนอน ควรเพิ่มพูนความดียิ่งๆขึ้นไป และในขณะเดียวกันก็อย่าสร้างความชั่วขึ้น จิตครั้งตัวเองให้ล้มจมตกต่ำที่หลงเก็บเกี่ยวผลของความดี แล้วไม่สร้างความดีเพิ่มเติม ความดีย่อมคุ้มครองผู้ทำมิให้ประสบความลำบาก และย่อมให้ผลที่ประเสริฐแก่ท่านด้วย ^{๐๐}

๑.๗.๑๒ สอนอง วรอุไร ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “ทำชีวิตให้ดีดีและมีความสุข” ความตอนหนึ่งว่า กัลยาณมิตรที่ชื่อว่าความดีนี้ จะตามรักษาเราไปทุกหนแห่ง โดยไม่สะทกสะท้านและไม่หวาดกลัวอะไรทั้งสิ้น กัลยาณมิตรที่มีชีวิตนั้นสามารถตายจากเราไปได้ แต่ความดีเป็นกัลยาณมิตรที่จะอยู่กับเราตลอดไป ยังตามเราไปเมื่อต้องเผชิญหน้ากับความตาย และตามไปเกิดเป็นเพื่อนอีกด้วย ตราบใดที่เรายังมีความกลัว ยังผิดพลาด มีอุปสรรคปัญหา ทัศนคติยังเป็นลบอยู่ แสดงว่า กัลยาณมิตรคนนี้ยังไม่มีอยู่ในใจ จึงยังต้องเร่งสะสมความดีต่อไป ^{๐๑}

๑.๗.๑๓ สมพงษ์ จิระนันท์ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “พุทธศาสนิก” ตอนหนึ่ง ความว่า หลักคำสอนอันเป็นหัวใจในพระพุทธศาสนานั้น นอกจากไม่ทำความชั่วทั้งปวงแล้ว จะต้องทำความดีให้ถึงพร้อมด้วยเพราะบางคนเข้าใจว่าการงดทำความชั่วโดยไปจำศีลภาวนา ไม่ให้ตนไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่น หรือพัวพันกับการทำบาป ตั้งความหวังแม่เมตตา และปรารถนาดีด้วยใจไปยังเพื่อนมนุษย์ และสัตว์โลกทั้งหลายเป็นการเพียงพอแล้วสำหรับพุทธศาสนิก ถ้าเข้าใจ

---

^{๐๐} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต ฉบับ “ทางก้าวหน้า” , (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๖.

^{๐๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ลีลาชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) , หน้า ๖๗.

^{๐๑} สอนอง วรอุไร , ทำชีวิตให้ดีดีและมีความสุข , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์ , ๒๕๔๔), หน้า ๙๒.

เช่นนั้นก็มองคำสอนของพระพุทธเจ้าแต่เพียงด้านเดียวคือ ด้านปฏิเสธ (Negative) งดการทำชั่วเพียงด้านเดียว ดังนั้นจึงต้องมีการทำความดี ซึ่งเป็นการกระทำในเชิงบวก (positive) ประกอบกันด้วยคือ ไม่เพียงแต่ถือศีลกินเจ หรืองดเว้นการกระทำชั่วเท่านั้น ต้องทำความดีด้วย ดังคำพูดที่ว่า บุญต้องทำ บาปต้องงดคือ บุญหรือความดีจะต้องทำจึงจะได้บุญหรือความดี^{๐๐}

๑.๗.๑ ๔ ณรงค์ศักดิ์ ทะละ ภาณุ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิต” ความตอนหนึ่งว่า คนในโลกเป็น ๒ คน คือ หนึ่งตัวเรา และสองคนอื่น ความดี จึงเป็นการกระทำ และปฏิกิริยาโต้ตอบต่อการกระทำนั่นเอง ซึ่งจะทำหรือพูดก็ได้ ความดี มีนิยาม ๔ ประการ เป็นหลักสากล ดังนี้ ได้กล่าวถึงความดีว่า ความดี หมายถึง การคิด และการกระทำใดๆ ก็ได้ ที่ตนเอง และผู้อื่นไม่เดือดร้อน แม้แต่การไม่พูดความจริงถ้าไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ก็เป็นความดีได้ ข. การคิด และการกระทำใดๆ ก็ได้ ที่ตนเองไม่เดือดร้อน และผู้อื่นพอใจด้วย พุทธประวัติสมัยเมื่อพระสิทธัตถะออกบวชใหม่ๆ ก็คิด และทำให้ตัวเองเดือดร้อนโดยไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน เช่น นั่งตากแดด ตากฝน อดอาหาร เป็นต้น ก็ไม่ใช่ความดีอีกเช่นกัน ในที่สุดพระพุทธองค์ก็ได้คิดว่าถ้าดี ตนต้องไม่เดือดร้อนและผู้อื่นก็ไม่เดือดร้อน จึงเริ่มฉันอาหารแล้วก็ได้ตรัสรู้ต่อมา และการอยู่ต่อมาหลังตรัสรู้อีก ๔๕ ปี นั้นก็เป็นการทำความดีอย่างแท้จริงคือทำในสิ่งที่พระพุทธร้องขอพอใจและผู้อื่นก็พอใจด้วย นั่นคือการออกเทศนาเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนทำให้พระภิกษุ เป็นพระอรหันต์ได้มากมาย^{๐๐}

๑.๗.๑ ๕ วิทย์ วิศุทเวทย์และเสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖” ความตอนหนึ่งว่า ความดีนอกจากความหมายโดยทั่วไปแล้ว ยังได้กล่าวถึงความดีของพระสงฆ์ว่า ความดีของพระสงฆ์ที่เป็นเหตุ คุณงามความดีของพระสงฆ์ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะตน หรือความดีที่เป็นเหตุให้คนอื่นมองเห็นและยกย่องนับถือ เลื่อมใสเคารพ บูชา มี ๔ ประการคือ ๑. สุปฏิปันโน หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติดีคือ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตามแนวทางแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ปฏิบัติตามหลักธรรมและวินัย ๒. อุชุปฏิปันโน หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติตรงคือ พระสงฆ์เป็นผู้ไม่ปฏิบัติหลอกลวง เจ้าเล่ห์ ไม่คดโกง ไม่พูดเท็จ เป็นคนตรงปากกับใจตรงกัน ๓. ญายปฏิปันโน หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติเป็นธรรมคือ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติที่มุ่งธรรมหรือปฏิบัติถูกต้องทางเพื่อให้เกิดความรู้เห็นสภาวะทั้งหลายตามเป็นจริง (รู้แจ้งในธรรม) ๔. สามี

^{๐๐} สมพงษ์ จิระนันท์, (ส. จิระนันท์), พุทธศาสนิก, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : เม็ดสีการพิมพ์ แอนด์ แพลค, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗.

^{๐๐} ณรงค์ศักดิ์ ทะละภาณุ, ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิต , (กรุงเทพมหานคร : พรดีการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๐.

จิปฺปิปนฺโน หมายถึง เป็นผู้ปฏิบัติสมควรคือ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติที่น่ายกย่องนับถือ สมควรได้รับความเคารพกราบไหว้ เพราะดีพร้อมทุกอย่าง บริสุทธิตามพระธรรมวินัยท่านทำความดีโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น^{๐๐}

๑.๗.๑๖ วคิน อินทสระ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในหนังสือ “ธรรมบท ทางแห่งความดี” ความตอนหนึ่งว่า ความดีเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก ถ้าเราเรียนรู้วิธีทำความดี และรู้จักจุดความพอดีว่าอยู่ที่ใด “คนดีทำความดีได้ง่าย ทำชั่วได้ยาก ส่วนคนชั่วทำความชั่วได้ง่าย ทำดีได้ยาก ” (พระพุทธพจน์) ถ้าเราเดินอยู่บนเส้นทางแห่งความดีอยู่เสมอ ด้วยจิตใจที่มั่นคงว่าจะไม่ละทิ้งความดีแล้ว ชีวิตของเราจะราบรื่นผาสุกตามสมควรแก่กำลังแห่งความดีที่จะอำนวยให้ ความทุกข์ย่อมมีบ้างตามธรรมดาของชีวิตที่ยังเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ แต่ขอให้ถือว่า นั่นเป็นการใช้หนี้เก่าซึ่งมีแต่จะหมดสิ้นไป ถ้าเราไม่ทำเพิ่ม ชีวิตมนุษย์มีความทุกข์มากโดยสภาพธรรมดาอยู่แล้ว มนุษย์ยังเพิ่มความทุกข์ให้แก่กันโดยการเบียดเบียนกันเข้าอีก พวกเขาจะต้องทนทุกข์ทรมานในการดำรงชีวิตสักเพียงใด สังคมมนุษย์จะมีความสุขที่แท้จริงได้ก็ด้วยการดำเนินอยู่ในทางแห่งความดี ไม่มีเวรกับใคร ไม่ก่อเวรและไม่ผูกเวร ไม่อาดูรด้วยกิเลส ไม่ชวนชวายเป็นเพื่อแสวงหาสิ่งเงินจําเป็น ไม่แพ้ใคร ไม่ชนะใคร เพราะไม่แข่งขันชิงชัยกับใคร สิ่งเหล่านี้แม้จะทํายาก แต่มีตัวอย่างมนุษย์ที่ทำได้อยู่เสมอ^{๐๐}

๑.๗.๑๗ เอี่ยมพร แสงสุวรรณ กล่าวถึงความดี ไว้ใน “นิตยสารชีวิตจิต” ความตอนหนึ่งว่า ความดี คือการไม่เบียดเบียนตัวเอง และไม่เบียดเบียนคนอื่น หรือสิ่งอื่นที่อยู่รอบตัวเรา ถ้าจะให้อธิบาย ว่าเป็นการไม่เบียดตัวเองก็คือ การทำใจให้สดใส เบิกบาน มีความสุข อิงตามหลักพุทธศาสนา คิดดี พูดดี ทำดี ส่วนการไม่เบียดเบียนคนอื่น ก็คือ คำพูด และการกระทำของเราต้องไม่ไปกระทบหรือ ทำร้ายคนอื่น หรือให้กระทบน้อยที่สุด นอกจากนั้นยังสามารถเป็นที่พึ่งพาให้เค้าได้อยู่อย่าง เป็นสุข เรียกว่าง่าย ๆ ก็คือ “อยู่ให้ตัวเองมีความสุขในขณะเดียวกันก็ช่วยคนอื่นด้วย”^{๐๐}

๑.๗.๑๘ ภัฏฐญา สรคุณการ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการพัฒนาคนุสยตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธานุสยเถรวาท” ความตอนหนึ่งว่า การพัฒนาคนุสย

^{๐๐} วิทยุ วิชาเวทย์และเสฐียรพงษ์ วรรณปก , หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔ – ๑๕.

^{๐๐} วคิน อินทสระ , ธรรมบททางแห่งความดี เล่ม ๑ , พิมพ์ครั้งที่ ๗ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

^{๐๐} เอี่ยมพร แสงสุวรรณ , แหวกว่ายในเวียงฝัน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔๓.

ต้องเริ่มจากการฝึกฝนตนเอง และผู้ที่ฝึกฝนตนเองได้ส่วนมากก็คือ บัณฑิต (คนดี) ซึ่งการพัฒนา มนุษย์นี้จะสามารถเกิดประโยชน์มากมายต่อตัวบุคคล ต่อสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกัน ใครจะ เชื่อว่า พระพุทธศาสนาแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างคุณูปการอย่างอเนกอนันต์ต่อมนุษย์ ทุกชีวิตในการวางหลักคำสอนเพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินตามแบบอย่างอันดีที่พระองค์ได้ประพฤติ ปฏิบัติ วางรากฐานให้ได้เห็นเป็นแบบอย่างอันเป็นการรักษากาย วาจา ใจ ตลอดจนทั้งสติปัญญา ให้ได้ว่าชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ มนุษย์สามารถฝึกฝนตัวเองได้ และฝึกได้แทบไม่มีที่สิ้นสุด การฝึกศึกษาพัฒนาตน จึงทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ประเสริฐเลิศสูงสุด ซึ่งเป็นความเลิศ ประเสริฐที่สัตว์ทั้งหลายอื่นไม่มี ความดีเลิศประเสริฐของมนุษย์นั้นจึงอยู่ที่การเรียนรู้ฝึกศึกษา พัฒนาตนขึ้นไป มนุษย์จะเอาดีไม่ได้ ถ้าไม่มีการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา^{๐*}

๑.๗.๑๙ จริยา สมประสงค์ ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ใน รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษา เปรียบเทียบเรื่องความดี : ศึกษาเฉพาะนิทานธรรมและนิทานชาวบ้าน” ความตอนหนึ่งว่า ข้อมูลที่ พบมีความสอดคล้องกันในความหมายของ “ความดี” และแนวทางของการทำความดี ความหมาย ของความดี ที่มีความเป็นสากล เป็นที่ยอมรับ และสามารถใช้ได้หลายวัฒนธรรม สรุปได้ ๓ คุณลักษณะคือ “๓ ดี” ได้แก่ ดีทางใจคือมีจิตใจดี คิดดี ปราศจากกิเลส ดีทางกายคือ มีความประพฤติ ปฏิบัติดี และดีทางอุดมคติคือ มีจินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และ ความจริง ทางใดทางหนึ่งที่มนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน^{๐๐}

๑.๗.๒๐ ประโยชน์ สังกสิน ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษา วิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร” ความตอนหนึ่งว่า เหตุผลที่ สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนแต่ละคนพัฒนาตนเองได้ไม่เท่ากันนั้นก็คือ แต่ละคนมีปัจจัย สนับสนุนในการฝึกฝนตนเองไม่เท่ากัน คนที่มีปัจจัยบางอย่างเป็นพื้นฐานสนับสนุนอยู่นั้น แม้จะ ใช้เวลา และความเพียรเล็กน้อยก็สามารถจะประสบความสำเร็จได้มากกว่าคนที่ใช้เวลา และ ความเพียรเท่ากัน หรือมากกว่า เพื่อให้บุคคลรู้จักสร้างเหตุ และปัจจัย โดยการสั่งสมคุณธรรม ความดีทั้งหลายไว้จนกลายเป็นบุญวาสนา เพราะคุณธรรมความดีที่บุคคล ทำไว้ทั้งในอดีตช่วง

---

^{๐*} ภัฏฐา สรคุณกร , “ศึกษาการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒.

^{๐๐} จริยา สมประสงค์, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘๔-๒๘๕.

ใกล้ และอดีตช่วงไกลมิได้สูญหายไปไหน แต่จะสังสมจนกลายเป็นบุญวาสนา ซึ่งจะมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความก้าวหน้าของชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๐๖}

๑.๗.๒๑ พระสมปอง มนต์ชาโต (วงษ์สอาด) ได้กล่าวถึง ความดี ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของเพลโตกับพุทธปรัชญาเถรวาท ” ความตอนหนึ่งว่า ความดี เป็นชื่อกรรมในการกระทำของผู้กระทำ และมีองค์ประกอบของความดีคือ ต้องมีผู้กระทำ และกรรมที่กระทำตัวผู้กระทำที่เรียกว่า “คนดี” กรรมที่กระทำที่เรียกว่า “ความดี” ในขณะที่กรรมถูกกำหนดมาจากเจตนา และเจตนามาจากความตั้งใจ ซึ่งเป็นการทำงานของจิตประเภทหนึ่ง คนเรามีองค์ประกอบ ๒ อย่างคือ กายกับจิต (รูปกับนาม) โดยเฉพาะเรื่องจิตที่เป็นตัวเจตนา แต่ละคนมีจิตต่างกัน เพราะเป็นเรื่องของนานากรรมที่มาจากเจตนา เพียงแต่ให้อยู่ในกลุ่มของความดี (กุศล) ไม่ให้ไปปะปนกับความชั่ว (อกุศล)^{๐๖}

๑.๗.๒๒ อติสร เพียงเกษ ได้กล่าวถึง บุญ (ความดี) ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง บุญบาปที่ปรากฏอยู่ในบทพญานิสาณ” ความตอนหนึ่งว่า คำว่า “บุญ” ที่ใช้ทั่วไปมีความหมายอยู่เพียงแค่ว่าดีเท่ากับโลกียกุศล หรือกุศลชั้นโลกียจึงเท่ากับเป็นความหมายส่วนหนึ่งของกุศลไม่ครอบคลุมเท่ากับกุศล ซึ่งมีโลกุตตรกุศลด้วย แต่ในการใช้จริงโดยทั่วไปกุศลมีความหมายครอบคลุมที่กว้างกว่าบุญคำทั้งสองจึงใช้แทนกันได้บ้างไม่ได้บ้าง กุศลใช้ในแง่การกระทำคือ กรรมก็ได้ มองอีกลงไปถึงตัวสภาวะธรรมก็ได้ ส่วนบุญมักเล็งแค่ว่ากรรมคือการกระทำ ดังนั้นกุศลธรรมก็ดี กุศลกรรมก็ดี จึงเป็นคำสำคัญ แต่สำหรับบุญเราพูดได้ว่า บุญกรรม (กรรมที่เป็นบุญไม่ใช่บุญ และกรรม) ถ้าพูดว่า บุญธรรม จะแปลกหู และไม่รู้สึกเป็นคำศัพท์ทางธรรม^{๐๗}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่า การจะพัฒนามนุษย์ให้ไปสู่ความเป็นคนดีนั้น อันดับแรกจะต้องเข้าใจถึงความดีนั้นเสียก่อนให้ถ่องแท้และความดีในพระพุทธศาสนานั้นก็มีหลายระดับด้วยกัน ตั้งต้นแต่ระดับกามาวจร จนถึงระดับ โลกุตระ หรือ

^{๐๖} ประโยชน์ สังกสิน, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๙๔.

^{๐๖} พระสมปอง มนต์ชาโต (วงษ์สอาด), “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินความดีในปรัชญาของเพลโตกับพุทธปรัชญาเถรวาท ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๓.

^{๐๗} อติสร เพียงเกษ “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบาปที่ปรากฏอยู่ในบทพญานิสาณ” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗.

กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความดีมีทั้งที่เป็นโลกียะและโลกุตระ ซึ่งล้วนเป็นนามธรรมทั้งสิ้น ทั้งยากแก่การทำความเข้าใจ และยังพบอีกว่า การกล่าวถึงความดีในงานวิจัยต่างๆก็ยังไม่ชัดเจนเท่าไรนัก เป็นเพียงกล่าวถึงความดีโดยรวมเท่านั้น และหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับความดีก็มีจำนวนมาก ทั้งที่เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมและเป็นหลักธรรมที่เป็นป ฏิปักษ์ต่อความดี ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า หลักความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นสิ่งที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทำการศึกษาลักษณะความดีและหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีของบุคคลและสังคม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ตลอดจนจะวิเคราะห์ความดี และหลักการประพฤติกความดีตามทัศนะของพระเถระในสังคมไทย เพื่อเป็นหลักการและเป็นแนวทางแก่สังคมปัจจุบันในการนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา และวรรณกรรม ทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาลักษณะความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผู้วิจัยจึงได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ไว้ดังต่อไปนี้คือ

๑.๘.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่จากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ เพื่อให้ทราบถึงหลักการ และแนวคิดสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักความดีในแง่มุมต่างๆเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของความดีตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเอาไว้เป็นหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๑.๘.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ จากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา ปกรณวิเศษ รวมถึงตำรา และเอกสารงานวิจัย ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการอธิบายขยายความเนื้อหาเพิ่มเติมจากเนื้อหาในพระไตรปิฎกให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๑.๘.๓ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานนิพนธ์ และบทบรรยาย ตลอดจนถึงผลงานที่เกี่ยวข้องของพระเถระในสังคมไทย ทั้ง ๑๐ รูปคือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส,สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน),สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปฺ เสงฺโน), พระพรหมมงคลาจารย์ (ปั้น ปญฺญานนฺโท),

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปัญโญ), พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร), พระโพธิญาณเถร (หลวงพ่อชา สุภัทโท), พระพรหมคุณาภรณ์ (ป .อ. ปยุตฺโต), พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ที่ได้ให้ทัศนะในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความดี และหลักการประพาศติความดี เพื่อให้ทราบแนวทางการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามแนวของพระเถระผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพและรู้จัก ที่ได้นำเอาหลักธรรม และแนวคิดเรื่องหลักความดีไปเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้ และความเข้าใจในเรื่องหลักความดี

๑.๘.๔ รวบรวม ประมวล สังเคราะห์ และวิเคราะห์ ข้อมูลเหล่านั้นให้เห็นทิศทางอย่างชัดเจนถึงแนวคิดเรื่องหลักความดี รวมถึงความหมาย ประเภท ลักษณะ และผลของความดี ตลอดจนจนถึงหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีของบุคคล และสังคม รวมถึง จะวิเคราะห์หลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทยทั้ง ๑๐ รูปว่ามีความสอดคล้องหรือต่างจากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือไม่ อย่างไร

๑.๘.๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบถึงหลักความดีทั้งในมิติแห่งความหมาย ประเภท ระดับ ลักษณะ องค์ประกอบ และผลของความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างถูกต้อง และชัดเจน

๑.๙.๒ ทำให้ ทราบถึงหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้อย่างครบถ้วน และชัดเจน

๑.๙.๓ ทำให้ทราบถึงหลักธรรมที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความดีในทัศนะของพระเถระในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน